

Kanoner og bønnemarkeringer: Ukrainske mediers innramming av patriark Bartolomeus' besøk til Ukraina i 2021

Alexander Tymczuk
Telemarksforskning, Norge

Abstract

This article explores how Patriarch Bartholomew's visit to Ukraine in August 2021 was framed in nine Ukrainian digital newspapers. The analysis shows that two diametrically different framings, apparent through word choice, aspects of the visit that were covered, and the participants and experts interviewed. Four newspapers, and in particular two belonging to television channels that had been banned by the Ukrainian authorities earlier that year, adopted a negative framing of the visit. Consistent themes in these two newspapers' articles were claims that the Ukrainian Orthodox Church with ties to the Moscow Patriarchate was the only canonical church, that the visit would exacerbate the persecution of that church's believers and the occupation of their church buildings, and that there were mass demonstrations against the visit. The other newspapers in the material had a more positive framing, and described Bartholomew, his visit to Ukraine, and the independent Orthodox Church of Ukraine in neutral or positive terms. In conclusion, I argue that Russia's full invasion of Ukraine in February 2022 has had a profound impact on religious and media pluralism in Ukraine, and therefore, the analysis represents a glimpse into a bygone era.

Nøkkelord: Ukraine, Orthodox churches, media, Patriarch Bartholomew, framing analysis

Innledning

For 21 år siden skrev jeg en artikkel om religiøse motsetninger i Ukraina til dette tidsskriftet (Tymczuk, 2002). Utgangspunktet for artikkelen var pave Johannes Pauls besøk til Ukraina i 2001, og reaksjonene fra patriark Aleksej II i den russisk-ortodokse kirke. Min hypotese den gang var at protestene fra patriarken i Moskva hadde mer å gjøre med forholdet mellom de ortodokse kirkene i Ukraina, enn mellom den katolske og den ortodokse kirke.

Kontaktinformasjon: Alexander Tymczuk, e-post: alexander.tymczuk@tmforsk.no

©2023 Alexander Tymczuk. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Tymczuk, A. (2023). *Kanoner og bønnemarkeringer: Ukrainske mediers innramming av patriark Bartolomeus' besøk til Ukraina i 2021*, Nordisk Østforum 37, 96–117. <https://doi.org/10.23865/noros.v37.5646>

Mye har endret seg på det religiøse området i Ukraina siden jeg skrev artikkelen. I tråd med det jeg antok den gang, er det dynamikken mellom de ortodokse kirkene i Ukraina som har ledet an i endringsprosessen. Denne dynamikken har blitt forsterket av en langvarig maktkamp mellom de ortodokse kirkesentra i Moskva og det historiske Konstantinopel.¹

Kulminasjonen i denne maktkampen fant sted 6. januar 2019, da den økumeniske² patriarken av Konstantinopel, Bartolomeus I, anerkjente den nyopprettede ortodokse kirke i Ukraina (OKU).³ Med dette ble grunnlaget for en normalisering av kirkesituasjonen i Ukraina lagt, ved at en stor del av det ortodokse Ukraina nå ikke lenger stod utenfor det ortodokse verdensfellesskapet (Brik & Casanova, 2021, s. 274). På samme tid ble konflikten mellom de ortodokse kirkene i Ukraina flyttet opp på det globale nivået, med det som kan være begynnelsen på et nytt kirkeskisma (Kormina & Naumescu, 2020).

I denne artikkelen vil jeg ta utgangspunkt i patriark Bartolomeus' besøk til Ukraina i 2021. Gjennom en tematisk og *framing*-analyse av 174 avisartikler der besøket ble omtalt, i ni ulike ukrainske nettmedier, vil jeg undersøke hvordan innrammingen av besøket manifesterte seg i ukrainske digitale medier. Utvalget av aviser reflekterer et vidt spekter av det ukrainske medielandskapet i 2021, inkludert to av nettstedene som ble forbudt det året, tilknyttet partiet «Opposisjonsplattformen – For livet» og oligarken og politikeren Viktor Medvedtsjuk.

Religiøs pluralisme i Ukraina

Det religiøse landskapet i Ukraina blir ofte beskrevet som komplekst, fleksibelt og pluralistisk (Brik & Casanova, 2021; Naumescu, 2010), gjerne gjennom metaforer som «religiøs markeds plass» (Naumescu, 2006, s. 260; Wanner, 2014b, s. 93), eller via analytiske begreper som «incipient denominationalism» (Casanova, 1996, 2022), «ambient faith» (Wanner, 2014a), «grassroots ecumenism» (Brüning, 2015, s. 124) og «Orthodoxy imaginary» (Naumescu, 2010, 2006). José Casanova (2022, s. 216) argumenterer for at den religiøse pluralismen som utviklet seg i det post-sovjetiske Ukraina, er unik i både ortodoks og europeisk sammenheng. Det er i dag tre konkurrerende nasjonale kirker i Ukraina – to ortodokse og en gresk-katolsk⁴ – samt en

¹ Se Keleher (1997) for en gjennomgang av den historiske maktkampen mellom patriarkatene i Moskva og Konstantinopel.

² Økumenikk har å gjøre med samarbeid mellom kirkesamfunn for å fremme forståelse og kirkelig enhet. Når begrepet benyttes i omtale av patriarken av Konstantinopel, viser dette til den historiske ideen om at patriarken er den fremste blant likemenn (*Primus inter pares*) i den ortodokse Østkirken.

³ Se Kormina og Naumescu (2020) for en analyse av betydningen av Bartolomeus' anerkjennelse.

⁴ Den gresk-katolske kirke er resultat av at en del ortodokse biskoper fra områdene i dagens Vest-Ukraina inngikk en union med Vatikanet i 1596, den såkalte Brest-unionen. Den gresk-katolske kirke fikk beholde sin ortodokse rite og tradisjon, men anerkjente paven i Rom som sitt åndelige overhode. Kirken står i dag sterkest i Vest-Ukraina (Casanova, 2022, s. 224).

rekke andre religiøse samfunn. Brik og Casanova (2021, s. 267) trekker frem at siden de konkurrerende kirkene står sterkt i ulike deler av landet, er det ingen kirke som utpeker seg som «den ene nasjonalkirken». Dette medfører at det er relativt stor frihet for andre trosretninger, blant annet ikke-tradisjonelle trossamfunn (Wanner, 2014b, s. 92).⁵

En illustrasjon på den relativt fredelige sameksistensen mellom de ulike religiøse organisasjonene, er det ukrainske fellesrådet for kirker og religiøse organisasjoner. Femten kirkesamfunn og religiøse organisasjoner, eller mer enn nitti prosent av Ukrainas religiøse organisasjoner, er likeverdige medlemmer i rådet og bytter på å ha ledervervet (se Brik & Casanova, 2021, s. 270; Casanova, 2022, s. 218).

Konflikten mellom de ortodokse kirkene

Selv om det er en religiøs pluralisme og relativt fri religions- og organisasjonsutøvelse, har det siden begynnelsen av 90-tallet vært et anstrengt forhold mellom de ortodokse kirkene i Ukraina. Frem til 2019 var det én kanonisk⁶ ortodoks kirke – den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP)⁷ – underlagt patriarken i den russisk-ortodokse kirke, og to uavhengige og ukanoniske ortodokse kirker.⁸ I 2018 slo de to uavhengige kirkene seg sammen i den ortodokse kirke i Ukraina (OKU), og året etter ble OKU anerkjent av patriark Bartolomeus av Konstantinopel. Selv om dette normaliserte kirkesituasjonen i Ukraina, i den forstand at en stor del av de ortodokse kristne i landet nå ikke lenger stod utenfor det ortodokse verdenssamfunnet, ble det anstrengte forholdet mellom de ortodokse kirkene på ingen måte bedre.⁹ Det som hovedsakelig hadde vært en intern konflikt mellom de ukrainske ortodokse kirkene

⁵ Som følge av Russlands fullskala invasjon av Ukraina, har ukrainske myndigheter foreslått å legge begrensninger på religiøse organisasjoner som har bånd til Russland (Ukrainas ministerråd, 2023). Dersom loven trer i kraft vil dette få følger for den ukrainsk-ortodokse kirke i Ukraina (UOK-MP), da en nedsatt ekspertgruppe har konkludert med at det fortsatt er kanoniske bånd mellom kirken og den russisk-ortodokse kirke (Ukrainas statstjeneste for etnopolitikk og samvittighetsfrihet, 2023).

⁶ Kanonisk har i denne sammenheng å gjøre med standarder og kirkerett som er anerkjent som autorativt blant de ortodokse kirkene, og gjerne nedfelt i skrifter, slik som kommuniqué fra konsiler (Stordalen, 2012). Å være kanonisk har altså relevans for hvorvidt en lokalkirke er del av det ortodokse verdenssamfunnet. Det er imidlertid ikke alltid enighet om hva som er kanonisk, noe dagens splittelse mellom den russisk-ortodokse kirke og patriarkatet i Konstantinopel er et tydelig eksempel på.

⁷ Ofte blir kirken omtalt som den ukrainsk-ortodokse kirke – Moskva-patriarkatet (UOK-MP). Dette var særlig nyttig før 2019, for å skille kirken fra den uavhengige ukrainsk-ortodokse kirke med egen patriark i Kyiv (UOK-KP), som nå er en del av den ortodokse kirke i Ukraina (OKU). Jeg vil bruke UOK-MP, da det gjør det lettere å skille de to ortodokse kirkene fra hverandre.

⁸ Den ukrainsk-ortodokse kirke – Kyiv-patriarkatet (UOK-KP) og den ukrainske autokefale ortodokse kirke (UAOK).

⁹ Hvorvidt den ortodokse kirke i Ukraina (OKU) er en del av det ortodokse verdensfellesskapet kan diskuteres, da dette verdenssamfunnet fremstår som splittet i synet på OKUs kanoniske status. Foreløpig har fire av de ortodokse nasjonalkirkene anerkjent OKU, mens to har uttrykt at den ikke vil anerkjenne den. Denne uenigheten kan være en indikasjon på at det ortodokse verdenssamfunnet kanskje er i ferd med å splittes i to maktsentra rundt Konstantinopel og Moskva.

ble samtidig løftet opp til en konflikt mellom Moskva og Konstantinopel (Casanova, 2022, s. 224). En meningsmåling fra juli 2021 viste at 45 prosent av de spurte støttet anerkjennelsen av OKU, mens 19 prosent ikke støttet den og 31 prosent var likegyldige (Rating, 2021).

Oppslutningen om den ortodokse kirke i Ukraina (OKU) har steget jevnt de siste årene, mens den tilsvarende har sunket for den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP), særlig etter Russlands storinvasjon i februar 2022. I en spørreundersøkelse fra juli 2022 svarte 72 prosent av respondentene at de identifiserte seg som ortodokse, mens åtte prosent identifiserte seg som gresk-katolikker (KIIS, 2022). Videre oppga 54 prosent at de identifiserte seg med OKU, mens 4 prosent identifiserte seg med UOK-MP. Tilsvarende tall fra året før, altså et halvt år før fullskala-invasjonen, var henholdsvis 42 og 18 prosent (KIIS, 2022).

En vesentlig faktor for den fallende støtten til UOK-MP har å gjøre med kirkens bånd til patriark Kirill og den russisk-ortodokse kirke (ROK). Selv om det innad i UOK-MP er ulike fraksjoner og perspektiver på forholdet til ROK (Brüning, 2015, s. 114; Mitrokhin, 2010, s. 237), har UOK-MP gjerne blitt anset for å være pro-russisk, knyttet til ideen om «den russiske verden», og et redskap i de russiske myndighetenes *soft power*-tilnærming til Ukraina (Brik & Casanova, 2021, s. 260; Brüning, 2015, s. 114; D’Anieri, 2020, s. 128; Hovorun, 2022; Hurak et al., 2019; se også KIIS, 2021). Etter den russiske annekteringen av Krym i 2014, involveringen i krigen i Donbas og senere fullskala-invasjonen i 2022, har båndene til ROK blitt en akilleshæl for UOK-MP, all den tid ROK fremstår som en viktig støttespiller for president Putin og hans felttog mot Ukraina. Patriark Kirill har sågar rettferdiggjort den russiske fullskala invasjonen av nabolandet (Hovorun, 2022, s. 8; Krawchuk, 2022, s. 175).

Patriark Bartolomeus’ besøk til Ukraina

Ukraina er stedet der «de tre Rom», altså Vatikanet, Konstantinopel og Moskva, møtes (Casanova, 2022, s. 227). Samtlige kirkeoverhoder fra disse tre kirkesentrene har besøkt Ukraina de siste tiårene, og besøkene har gjerne avstedkommet offentlig debatt og kritikk (Tonoyan & Payne, 2010; Tymczuk, 2002). Et offisielt besøk synliggjør og forsterker kirkemotsetningene, noe som også kommer til uttrykk i ukrainske medier. Det er i denne konteksten medieomtalen av patriark Bartolomeus’ besøk til Ukraina i august 2021 må forstås.

Besøket fant sted 20.–24. august 2021, og var patriarkens tredje besøk til Ukraina.¹⁰ Bartolomeus’ besøk inkluderte messer i St. Michael-klosteret og St. Sofia-katedralen sammen med overhodet i den ortodokse kirke i Ukraina (OKU),

¹⁰ De to foregående besøkene fant sted til Odesa i 1997 og til Kyiv i 2008. Besøket i 2008 sammenfalt med et besøk av patriark Aleksej fra den russisk-ortodokse kirke, og de to patriarkene hadde samtaler i løpet av besøket.

metropolitt Epiphanius, og møter med det ukrainske felleråd for kirker og religiøse organisasjoner, statsminister Denys Sjmyhal og president Zelenskyj. José Casanova (2022, s. 227–228) påpeker at besøket tydeliggjorde den pågående konflikten mellom Moskva og Konstantinopel om kanonisk jurisdiksjon over Ukraina, og ikke overraskende reagerte den russisk-ortodokse kirke svært negativt på besøket. Den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP), med bånd til Moskva, boikottet besøket. På tross av advarsler om demonstrasjoner, foregikk programmet som planlagt, uten større hendelser (Casanova, 2022).

En spørreundersøkelse fra juni, to måneder før patriark Bartolomeus' besøk, viste at 57 prosent av de spurte stilte seg positivt til besøket, mens 6 prosent var negative. 33 prosent var nøytrale (KIIS, 2021). Dette er nær sagt identiske tall med hvordan ukrainere så på pavebesøket i 2001 (Tymczuk, 2002, s. 56). Blant de som anså seg å tilhøre den ortodokse kirke i Ukraina (OKU) og den gresk-katolske kirke var henholdsvis 72 og 63 prosent positive. Selv blant tilhengere av den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) svarte hele 49 prosent at de var positive til besøket, mens kun 15 prosent var negative (KIIS, 2021).

Media i Ukraina

Det ukrainske medielandskapet er, som det religiøse landskapet, pluralistisk og preget av et mangfold av medieselskap, -plattformer og eierskap.¹¹ Privat-eide medieselskap har i hovedsak tatt over etter statseide, og TV-mediene har mistet sin sentrale posisjon til fordel for nettaviser de siste årene (IMI, u.å.; Korbut, 2021). Et mediebarometer gjennomført av InMind i 2019 viste at digitale og sosiale medier for første gang var mer populære enn TV som kilder til nyheter (Korbut, 2021). Digitale nyhetssider krever mindre kapital og møter mindre statlig regulering enn tradisjonelle medier, noe som gjør det enklere for mindre aktører å etablere seg.¹² Samtidig er fraværet av regulering med på å åpne for aktører som ikke nødvendigvis er opptatt av uavhengig og objektiv journalistikk.

Journalisten Anna Korbut deler ukrainske digitale nyhetssider inn i tre kategorier. En kategori består av etablerte og anerkjente medier, som enten er kun nettbaserte (i mitt utvalg plasserer jeg *Ukrajinska Pravda*, *LB.ua* og *Ukrinform* her) eller som er nettversjoner av papir- eller TV-baserte medier (*5.ua* og *TSN.ua*).

¹¹ Som en følge av den sikkerhetspolitiske situasjonen i Ukraina etter 2014, og særlig etter innføringen av unntakstilstand i forbindelse med Russlands storinvasjon 24. februar 2022, har ukrainske myndigheter lagt visse begrensninger på mediefriheten i landet (Guz, 2023; Shabanova, 2022). På tidspunktet da datamaterialet til denne artikkelen ble samlet inn, var det ukrainske medielandskapet preget av pluralisme og pressefrihet.

¹² Endringer i den ukrainske medieloven ble vedtatt i desember 2022, som blant annet innebærer at digitale medier nå blir omfattet av loven i vesentlig grad (Ukrainas ministerråd, 2022). Loven har imidlertid blitt kritisert for ikke å være tydelig nok når det gjelder hva som omfattes av «digitale medier» (Holovenko, 2022).

Neste kategori består av populære nettsider som har en mer tabloid fremtoning, gjerne med lokkende overskrifter og manipulerende innhold (PNK.ua og 112.ua). Disse mediene er redaktørstyrte og har journalister som produserer eget, eksklusivt innhold. Den siste kategorien består av kvasi-nyhetssider som kun driver med politisk PR eller agenda-påvirkning (Raskolam.ua og Znaj.ua). Det meste av innholdet er kopiert fra andre kilder uten henvisning, og det er vanskelig å identifisere nettsidens redaktører og journalister.

Korbut påpeker at det ukrainske medielandskapet er mindre mangfoldig enn det fremstår, fordi mange av mediene tilpasser innholdet til sine eieres interesser og politiske allianser og prøver å sette dagsorden i stedet for å drive opplysning (Korbut, 2021). Særlig har oligark-eide medier, som har vært et definerende trekk ved det ukrainske medielandsskapet siden uavhengigheten i 1991, påvirket mediebildet i retning av at det er en overrepresentasjon av enkelte politiske og polariserte perspektiver i den offentlige diskursen (Dovzhenko, 2015; Korbut, 2021). Natalya Lyhachova omtaler dette som «oligarchic pluralism» (Lyhachova, 2015, referert i Yanchenko et al., 2023).

Tendensen til manglende journalistisk uavhengighet i en del ukrainske medier blir spesielt tydelig gjennom såkalt «dzjynsa». *Dzjynsa* er bestilt og betalt innhold eller «skjult reklame» som fremstilles for å være en journalistisk tekst, med den hensikt å skape et positivt (og i noen tilfeller negativt) bilde av et politisk parti, en merkevare, en organisasjon eller lignende (Holub, 2016, s. 73; Sadivnychy & Sushkova, 2016, s. 20). Olena Holub skiller mellom politisk, kommersiell og image-drevet *dzjynsa*, avhengig av hvem bestilleren er (Holub, 2016, s. 74). Image-drevet *dzjynsa* er medieinnhold bestilt av en veldedig eller religiøs organisasjon eller et statlig organ, der formålet er å skape et positivt image av organisasjonen (Holub, 2016, s. 75).

Sadivnychy og Sushkova (2016, s. 22) utleder seks kriterier som kan gi en indikasjon på hvorvidt en journalistisk tekst er et bestillingsverk: Teksten forsvarer eller fremmer interessene til én part; helt eller nesten identisk innhold er trykket i andre massemedier; eksperter som uttaler seg har ikke kompetanse til å kommentere hendelsen eller prosessen; teksten har en uberettiget fremheving av subjektets positive eller negative egenskaper; teksten inneholder elementer som bidrar til salg av varer eller tjenester; teksten inneholder beskrivelser av politikeres gjøremål uten samfunnsviktig nyhetsverdi.

Metode og datamateriale

Tilnærmingen til datamaterialet i denne artikkelen er kvalitativ og induktiv, basert på tematisk og *framing*-analyse. Tematisk analyse er en kvalitativ dataanalyseteknikk som søker å identifisere vanlige temaer, ideer og mønstre i et gitt datasett (Braun & Clark, 2006). *Framing*-analyse er en velegnet metode for å analysere journalistiske tekster ved å undersøke hvordan informasjon, hendelser og problemstillinger blir presentert for publikum. En journalistisk innramming innebærer «to select

some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described» (Entman, 2007, s. 52). Innrammingen av journalistiske tekster manifesterer seg gjennom blant annet bestemte begreper, fraser, stereotypiske bilder, gjentakelser, assosiasjoner til kulturelle symboler og utelatelser (Entman, 2007)

I analysen av hvordan ukrainske medier fremstiller patriark Bartolomeus' besøk til Ukraina i 2021, er *framing*-tilnærmingen nyttig for å belyse hvordan nyheter og reportasjer om besøket ikke nødvendigvis rapporterer om *hele* virkeligheten, men kan reflektere valg om å fremheve eller nedtone ulike aspekter av den (jf. Hjarvard, 2015, s. 105). Samtidig er det viktig å påpeke at jeg kun analyserer avisartiklene slik de fremstår på vei mellom avsender og mottaker. Siden jeg ikke har gjort intervjuer med nettavisenes journalister og/eller redaktører, har jeg ingen forutsetning for å si noe om hvorvidt innrammingene jeg identifiserer er resultat av bevisste valg eller ikke, og eventuelt hvorfor en spesifikk innramming er valgt. Et slik blikk på interne faktorer i en nyhetsredaksjon og eksterne faktorer som interaksjon med kilder og press fra ulike aktører om en viss innramming, omtaler Stig Hjarvard (2015, s. 110) som «frame-oppbygning». Jeg har heller ikke mulighet til å si noe om hvordan ukrainske avislesere forstår og relaterer seg til innrammingene de får servert. Hjarvard omtaler mottakelsen av teksten hos leser, det vil si i hvilken grad innrammingen passer inn og adopteres eller endres i møte med mottakerens forutgående forståelse av saken det skrives om som «frame-fastleggelsen» (Hjarvard, 2015). Jeg ser altså ikke på meningsdannelse som følge av de ulike innrammingene.

Siden det ikke finnes noen medieovervåkingstjeneste over ukrainske digitale aviser, valgte jeg ut ni nyhetsnettsteder (se tabell 1), slik at det ble en blanding av de tre kategoriene Anna Korbut tegner opp, samt at utvalget reflekterte et spenn i politisk ståsted hos eierne. Ytterpunktene i eierskap er således 112 Ukraina (112.ua) og Persyj Nezalezhnyj (PNK.tv) på den ene siden, som begge var knyttet til partiet «Opposisjonsplattformen – For livet» og den pro-russiske oligarken og politikeren Viktor Medvedtsjuk, og Kanal 5 (5.ua) på den andre, som på den tiden var eid av tidligere president Petro Porosjenko. Porosjenko var dypt involvert i prosessen rundt å få den nyopprettede ortodokse kirke i Ukraina (OKU) anerkjent av patriarken i Konstantinopel (Shestopalets, 2019; Zakharchenko & Zakharchenko, 2021).

Jeg lastet ned alle artikler som nevner patriark Bartolomeus og besøket hans til Ukraina ved å bruke nyhetssidenes innebygde søkemotor, samt å gjennomgå artikler som var tagget med «patriark Bartolomeus» (*Patriarkh Varfolomij*) på de ulike nyhetssidene. Jeg kryss-sjekket funnene ved å gjøre et Google-søk på ordene «Bartolomeus» (*Varfolomij*) og «besøk» (*vizyt*), spesifisert for de ulike nettsidene.¹³ Alle artiklene er skrevet på ukrainsk, med unntak av én som er skrevet på russisk.

¹³ For eksempel <“Patriarkh Varfolomij” AND “vizyt” before:2021-08-25 after:2021-07-20 site:pravda.com.ua>

I alt samlet jeg 174 artikler fra de ni nettavisene, og antallet artikler per nettsted varierer fra 4 til 64 (se tabell 1).¹⁴ 99 av de 174 artiklene ble publisert mellom 20.–23. august, altså i dagene besøket fant sted. De første artiklene i datamaterialet som omtaler et mulig besøk til Ukraina ble publisert 15. desember 2019, halvannet år før Bartolomeus' besøk. Ti måneder senere, den 16. oktober 2020, besøkte

Tabell 1. Oversikt over nettaviser som inngår i datamaterialet.

Nettavis	Antall artikler	Eierskap
TSN.ua	11	Knyttet til nyhetsprogrammet på TV-kanalen 1+1, som er eid av 1+1 Media Group, hvor oligarken Ihor Kolomojskyj er den største aksjonæren (KyivPost, 2021; MOM, 2016). Kolomojskyj var en sterk motstander av president Porosjenko, og støttet Volodymyr Zelenskyj opp mot presidentvalget i 2019. Han hadde en viss innflytelse de første årene av Zelenskyjs presidentperiode (Romanjuk & Kravets, 2022).
112.ua	66	Knyttet til TV-kanalen 112 Ukraina, og eid av oligark og politiker Taras Kozak, en nær alliert av Viktor Medvedtsjuk (Hurak & D'Anieri, 2020, s. 126). 112 Ukraina ble stengt ned i februar 2021, som følge av sanksjoner mot Kozak (se Yanchenko, 2023). Fra mars 2021 flyttet nettavisens domene til ua.112ua.tv, og den 26. februar 2022 ble også dette domenet stengt ned.
Znaj.ua	4	Eid av Znaj Media. Det er lite pålitelig informasjon om eierskapet til Znaj Media, ut over forbindelser til det ukrainske PR-selskapet Pragmatico (Osadchuk & Aleksejeva, 2019).
LB.ua (Livy bereh)	10	Tilknyttet Gorshenin Institute, et ukrainsk forskningssenter og tenketank. Avisen ble først utgitt som en russiskspråklig ukesavis i Dnipropetrovsk (dagens Dnipro) fra 2008 til 2011.
Ukrajinska Pravda (pravda.com.ua)	4	Grunnlagt av Georgij Gongadze og Olena Prytula i 2000. Flere delprosjekter har sprunget ut av avisen, som Ekonomitsjna Pravda og Jevropejska Pravda.
Raskolam.net	20	Nettavis som knyttes til den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) (se note 17).
5.ua	16	Knyttet til nyhetskanalen Kanal 5, og var inntil november 2021 eid av tidligere president Petro Porosjenko.
Persyj Nezalezhnyj (PNK.tv)	27	Knyttet til TV-kanalen ved samme navn, som tok over for kanalene til Taras Kozak (112 Ukraina, NewsOne og ZIK) etter at disse ble stengt ned i februar 2021. PNKs sendinger ble stoppet etter kun en dag, men kanalen fortsatte å publisere nyheter i nettavisen. Tilknyttet politikere fra «Opposisjonsplattformen – For livet», blant annet politikeren Nestor Sjufrjysj (Hryhorska, 2021).
Ukrinform.ua	16	Statlig nyhetsbyrå.

¹⁴ Siden artiklene fra 112.ua og PNK.tv ikke er tilgjengelige lenger, har jeg valgt å legge hele datamaterialet tilgjengelig her: <https://osf.io/wz95n/>

president Zelenskyj patriarken i Istanbul, og Bartolomeus uttrykte da at han gjerne ville besøke Ukraina i forbindelse med 30-årsmarkeringen av landets uavhengighet. Månedene etter bekreftet patriarken at han ville besøke Ukraina i august det påfølgende året. Dette ble omtalt i flere av nettavisene.

Etter å ha lastet ned nyhetsartiklene med nettleserutvidelsen Printerfriendly, som muliggjør å rense artiklene for overflødig tekst som reklame og lenker til andre artikler, brukte jeg Atlas.ti, et program for kvalitativ dataanalyse, for å kode nyhetsartiklene. Kodingsprosessen var induktiv, og kodeboken ble utviklet og modifisert i takt med at jeg utforsket datamaterialet.

Medienes innramming av besøket

Gjennomgangen av datamaterialet viser et tydelig skille i hvordan de ulike mediene omtalte patriark Bartolomeus' besøk til Ukraina. Det generelle inntrykket er at 112.ua og PNK.tv ga en utelukkende negativ fremstilling, mens Raskolam.net og Znaj.ua publiserte både negative og nøytrale artikler. Ukrajinska pravda publiserte nøytrale artikler, TSN.ua og Ukrinform publiserte artikler som var både nøytrale og positive, mens 5.ua ga en hovedsakelig positiv fremstilling av besøket. Med negativ og positiv fremstilling mener jeg her bruk av flere ulike virkemidler for å skape en negativ eller positiv innramming, slik som en stadig fremheving av negative eller positive karakteristikk ved en av partene, bruk av ufullstendige beskrivelser av hendelser, utelatelser av vesentlig informasjon og bruk av eksperter med et perspektiv som underbygger den overordnede innrammingen. Med nøytral fremstilling mener jeg at beskrivelser av hendelser er hovedsakelig frie for negative eller positive karakteristikk.

Besøket innrammet som uønsket og splittende, og møtt av enorme demonstrasjoner

I artiklene fra 112.ua og PNK.tv, og delvis Raskolam.net og Znaj.ua, ble ikke bare besøket, men også patriark Bartolomeus og den ortodokse kirke i Ukraina (OKU) innrammet på en negativ måte, mens den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) og dens tilhengere ble fremstilt på en utelukkende positiv måte. Stemmene og perspektivene som ble videreformidlet i de negativt vinklede artiklene tilhørte i all hovedsak geistlige og tilhengere av UOK-MP, samt eksperter som uttrykte et negativt syn på patriarken og OKU.

I disse negative artiklene ble det bygget opp en innramming om at UOK-MP er den eneste kanoniske og den største kirken i Ukraina (se for eksempel 112.ua, 2021a og PNK.tv, 2021a), og at Ukraina er en del av den russisk-ortodokse kirkes kanoniske territorium (se for eksempel PNK.tv, 2021b; PNK.tv, 2021c og 112.ua, 2021b). Samtidig ble UOK-MP og dens tilhengere fremstilt som forfulgt av OKU og myndighetene, og OKU ble omtalt som ukanonisk, og kirkens tilhørere som skismatikere (112.ua, 2021b).

Generelt ble Bartolomeus' besøk til Ukraina fremstilt som uønsket og farlig i de negativt innrammede artiklene (slik som i tittelen «Bartolomeus bringer krig til Ukraina. Sannheten om kirkesplittelsen er skammelig for ukrainske myndigheter i en oppsiktsvekkende etterforskning på TV-kanalen SPAS»¹⁵ (112.ua, 2021c). Denne type negativ innramming begynte lenge før besøket skulle finne sted. For eksempel publiserte 112.ua en artikkel den 22. desember 2020, åtte måneder før det planlagte besøket, med uttalelser fra overhodet i den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP), metropolitt Onyfrij:

«Hvis [besøket finner sted], bør vi forvente en forverring av den allerede vanskelige situasjonen med ukrainske skismatikere. En ny bølge av provokasjoner, okkupasjon av kirker, informasjonspress og ytterligere forsøk på å diskreditere Den ukrainsk-ortodokse kirken er mulig,» understreket metropolitten. [...] «Fordi patriark Bartolomeus ikke kommer for å gi noe til Ukraina, men for å ta noe fra Ukraina». (112.ua, 2020)

Måten metropolitt Onyfrij her omtaler patriark Bartolomeus er illustrerende for hvordan patriarken ble fremstilt mer generelt i de negativt innrammede artiklene, som ansvarlig for å destabilisere og splitte det ortodokse Ukraina og å nøre opp under undertrykkelsen av UOK-MPs medlemmer. Et annet eksempel er hvordan PNK. tv viderefremmet uttalelser av metropolitt Antonij (Pakanyts) fra den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) i desember 2020:

«Vår posisjon er enkel. Vi er imot patriark Bartolomeus' besøk til Kyiv. Fordi vi vil bevare sosial stabilitet og fred. Det er ingen hemmelighet for noen at avgjørelsen fra lederen av Fanar¹⁶ om å blande seg inn i ukrainske kirkesaker var drivkraften til masseokkupasjonen av UOK[-MP]s kirker. Patriark Bartolomeus bærer de facto personlig ansvar for overfall, vold og andre ulovlige handlinger utført av OKUs tilhengere mot de troende i UOK[-MP]», sa metropolitt Antonij. (PNK.tv, 2020)

Innrammingen av besøket som farlig underbygges videre ved en henvisning til en massakre på kalvinistiske kristne i Frankrike i 1572. Massakren fant sted natten før barsok eller bartolomeusdagen den 24. august, festdagen til minne om disippelen Bartolomeus. Ni, fem og én artikler i henholdsvis 112.ua, PNK.tv og Znaj.ua inneholder det samme avsnittet:

Det er betydelig at Bartolomeus dukker opp i Ukraina på samme dag da en storskala religiøs konflikt skjedde i Frankrike, også kjent som «bartolomeusnatten». Tusenvis av troende i UOK[-MP] ber om at fortidens feil ikke gjentas og at Ukraina ikke gjøres om til et territorium med tverrkonfesjonelle og religiøse konflikter. (Se for eksempel Znaj, 2021)

¹⁵ SPAS TV er en russisk TV-kanal delvis eid av den russisk-ortodokse kirke (ROK) (Solik & Baar, 2019, s. 30).

¹⁶ Fanar er distriktet i Istanbul der det økumeniske patriarkatet har tilhold, og brukes ofte som en kortform for patriarkatet, slik Vatikanet brukes som kortform for lederskapet i den romersk-katolske kirke.

Den negative innrammingen av besøket inneholder også geopolitiske elementer. Både 112.ua og PNK.tv publiserte likelydende artikler der patriark Bartolomeus omtales som en marionett for USA (112.ua, 2021d; PNK.tv, 2021d), og påstander om at han er en brikke i et politisk spill mellom Washington og president Zelenskyj (112.ua, 2021e; PNK.ua, 2021c). Dagen etter at besøket var avsluttet publiserte 112.ua en artikkel hentet fra Telegram-kanalen Pravblog¹⁷ der det spekuleres i om Bartolomeus hadde blitt lovet kirkeeiendom i Ukraina i forbindelse med besøket, mot at han ville påvirke sine amerikanske kontakter.

Blant statsvitere vi kjenner, sirkulerer det informasjon om at den åpenbare smigeren ovenfor patriark Bartolomeus fra ukrainske myndigheter i stor grad er knyttet til Zelenskyjs kommende og svært vanskelige besøk til USA. Sistnevnte håper at Fanar-lederen gjennom sine kontakter i etablissementet i USA vil bidra til å oppnå de resultatene som Kyiv trenger under forhandlingene i Det hvite hus. Og at Bartolomeus' mottak av «gaver» fra ukrainsk side angivelig avhenger av suksessen med å løse denne oppgaven. Spesielt handler det om at fanarene [av Fanar] får overført en rekke kirker på Ukrainas territorium. (112.ua, 2021f)

Videre publiserte 112.ua, PNK.tv og Raskolam.net alle den samme artikkelen med påstander om at Bartolomeus ville bli passet på av amerikanske spesialstyrker under besøket (se for eksempel Raskolam.net, 2021a), noe som underbygger innrammingen om at USA er involvert i det politiske spillet rundt patriark Bartolomeus og anerkjennelsen av den ortodokse kirke i Ukraina (OKU). Likeledes publiserte 112.ua samme dag en artikkel der det hevdes at USA ønsker å styrke sin innflytelse i Ukraina gjennom religiøs splittelse i landet (112.ua, 2021g). Raskolam.net videreformidlet et intervju med den serbiske akademikeren Zoran Milošević i den russiske avisen Regnum, der han bruker begrepet «Nato-ortodoksi» for å hevde at Brussel presser ortodokse Nato-stater til å implementere en ortodoks modell som understøtter alliansen og dens handlinger, særlig mot Russland og Serbia (Raskolam.net, 2021b). Alt dette er med på å skape en innramming om at vestlige krefter understøtter innblanding i interne ukrainske kirkeanliggender.

Demonstrasjonene mot patriarkens besøk er et gjennomgående tema i nyhetsdekningen til 112.ua, PNK.tv, Znaj.ua og Raskolam.net. Beskrivelsene preges av påstander om at det var stor oppslutning om demonstrasjonene, og at demonstrantene representerte hele Ukraina. Fire dager før besøket startet rapporterte 112.ua følgende:

I de første dagene av fastetiden før Marias hensovnelse holdt de troende masseaksjoner over hele Ukraina mot ankomsten av patriark Bartolomeus, biskop av patriarkatet i Konstantinopel, til Ukraina. TV-kanalen Persyj Nezalezhnyj sendte direkte fra protestene. Etter søndagsliturgien kom ukrainske troende til kirken, fra Uzhhorod til Kharkiv og fra Sumy til Odesa, med plakater, som uttrykte en sterk protest mot ankomsten av patriark Bartolomeus til Ukraina. De troende holdt plakater med tekster

¹⁷ Pravblog har, sammen med Raskolam.net, blitt omtalt av detektor.ua som propagandakanal for UOK-MP (Detektor UA, u.å.).

som: «Bartolomeus! Hendene bort fra de hellige klostrene», «Hellige prins Volodymyr, beskytt oss mot Bartolomeus!», «Stopp overgrepene, Bartolomeus!», «Patriark Bartolomeus! Vi, de ortodokse i Ukraina, venter ikke på Dem!», «Prins Volodymyr forente ved dåp – Bartolomeus splitter med Tomos!». (112.ua, 2021h)

Beskrivelser av massedemonstrasjoner fortsatte gjennom hele Bartolomeus' besøk. På ankomstdagen publiserte 112.ua en artikkel med følgende beskrivelse:

Patriark Bartolomeus har allerede ankommet Ukraina. Flyet hans landet på Boryspil flyplass. Ukrainere er imidlertid ikke spesielt glade for et slikt besøk og møtte ham med masseprotester. Troende begynte å samle seg allerede på flyplassen. Mange mennesker sto også på motorveien mellom Kyiv og Boryspil, som bilkortesen med Bartolomeus kjørte på vei til hovedstaden, ledsaget av politi. Politiet forhindret der de troendes fredelig demonstrasjon og tok fra dem plakater, hvor det var appeller til patriarken om ikke å blande seg inn i kirkekonflikten i Ukraina. I tillegg samlet folk seg i sentrum av Kyiv – på Lipska-gaten og Mykhajlivska-plassen i nærheten av Hotel Interkontinental, hvor Bartolomeus skal bo. (112.ua, 2021i)

Motstanden mot besøket ble også beskrevet å komme til uttrykk i digitale medier, slik en artikkel publisert både i 112.ua og PNK.tv omtalte: «[En] video av en rekke protestaksjoner dukket opp i massemediene. På bare noen få dager fikk videoen mer enn 800 000 visninger og 7 000 likes» (112.ua, 2021j; PNK.tv, 2021e). 112.ua og PNK.tv omtalte til og med at protestene hadde sin egen hashtag (#StopVarfolomij; se for eksempel 112.ua, 2021h).

Innrammingen av demonstrasjonene som et massefenomen, både fysisk og digitalt, underbygger en mer overordnet innramming om at Bartolomeus var uønsket i landet, av det store flertallet av ukrainske ortodokse troende. Dette kommer klart til uttrykk i en kronikk skrevet av Andrij Vidijsenko,¹⁸ som ble publisert i både PNK.tv og 112.ua:

Bønnemarkering¹⁹ og mange tusen protestaksjoner fra menighetsmedlemmer i den kanoniske ukrainsk-ortodokse kirken mot ankomsten av patriarken av Konstantinopel vitner tydelig om den virkelige holdningen til det store flertallet av ortodokse borgere i Ukraina til overhodet av Konstantinopel-kirken, som bevisst splitter den økumeniske ortodoksien, og om den kategoriske avvisningen fra menighetsmedlemmer i UOK[-MP] av fanarenes grove, ikke-kanonisk innblanding i den kanoniske jurisdiksjonen til den ukrainsk-ortodokse kirken, som er en integrert del av den russisk-ortodokse kirken. (PNK.tv 2021c; 112.ua, 2021e)

Samtidig som at oppslutningen om UOK-MP og demonstrasjonene mot Bartolomeus ble beskrevet som massiv, ble oppslutningen om besøket innrammet som minimal.

¹⁸ Andrij Vidijsenko ble i en artikkel på nettstedet texty.org.ua (2019) omtalt for å ha relasjoner til den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP), og til stadighet å fremme prorussiske perspektiver på TV-kanalene 112 Ukraina og NewsOne, begge eid av Taras Kozak, og knyttet til Viktor Medvedtsjuk (se også Hurak & D'Anieri, 2020, s. 126–8).

¹⁹ En bønnemarkering (*molytovne stojannja*) er en form for fredelig protest for en sak, der demonstrantene resiterer bønner.

Dette avsnittet er hentet fra det som antageligvis var et usignert meningsinnlegg, publisert i både 112.ua og PNK.tv:

Det høytidelige møtet med patriark Bartolomeus ble overværet av en håndfull troende fra «OKU». Det høytidelige møtet med overhodet av Fanar i Mykhajliv-klosteret beviste nok en gang at sosiologiske studier som «viser» at «OKU» har et stort antall menighetsmedlemmer er feil. Sett i forhold til mengden av «geistlige» i Dumenkos organisasjon, ble inntrykket av et minimalt antall troende som kom for å hedre den tyrkiske gjesten spesielt påtagelig. Men tilhengerne av sistnevnte har hele tiden hevdet at «hele Ukraina venter på Bartolomeus' besøk». Dagens opptak fra Mykhajliv-klosteret demonstrerte at denne uttalelsen fra de ugudelige kreftene også er en løgn. (112.ua, 2021k; PNK.tv, 2021f)

Verdt å merke seg i dette avsnittet er også hvordan forkortelsen for den ortodokse kirke i Ukraina (OKU) plasseres i anførselstegn, og bruken av metropolitt Epiphanius' sekulære etternavn, Dumenko, som gir et inntrykk av å delegitimere både OKU og metropolitten.

Besøket innrammet som en folkefeiring av Ukraina-vennen Bartolomeus

Innrammingen av besøket i de fem andre nettavisene var vesensforskjellig fra den jeg nettopp har presentert, nærmest som om det hele ble filmet fra to ulike kameravinkler med ulike filtre på kameralinsene, og dermed viste to helt forskjellige historiefortellinger. I innrammingene i disse nettavisene var ikke Bartolomeus ansvarlig for kirkesplittelse og forfølgelse av den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP), men heller han som førte til normalisering og stabilitet ved å anerkjenne Den ortodokse kirke i Ukraina (OKU) (se for eksempel LB.ua, 2021a). I denne innrammingen ble ikke patriarken møtt av massive demonstrasjoner, men gitt en varm velkomst av tusenvis av fremmøtte fra hele Ukraina (se for eksempel TSN.ua, 2021a). Og i denne innrammingen ble ikke UOK-MP beskrevet som den kanoniske ortodokse kirke, på den russisk-ortodokse kirkes kanoniske territorium i Ukraina. Det ble heller gitt et inntrykk av at Ukraina er OKUs kanoniske territorium (5.ua, 2021a), samtidig som Konstantinopel ble omtalt som OKUs moder- og søsterkirke (Ukrinform.ua, 2021a). Den russisk-ortodokse kirke, patriark Kirill og UOK-MP ble i artiklene der de er omtalt, hovedsakelig fremstilt på en negativ måte (se for eksempel LB.ua, 2021a og Ukrinform.ua, 2021b).

I de positivt vinklede artiklene ble gjerne besøkets viktighet understreket. I en kronikk publisert i LB.ua i etterkant av besøket, skrevet av journalist og religionsviter, Dmytro Horjevoj, beskriver han besøkets betydning på denne måten:

Patriark Bartolomeus' besøk styrket Ukraina og ukrainsk nasjonalfølelse, og demonstrerte at det er en uavhengig kirke her, at det ikke er Moskvas kanoniske territorium og at Kyiv er inkludert i den siviliserte ortodoksens verden. Ikke verst for den tre år gamle kirken og det trettiende året med politisk uavhengighet [for Ukraina]. (LB.ua. 2021a)

En lignende beskrivelse av besøkets betydning ble videreformidlet i en annen artikkel i LB.ua, der pressesjefen for Konstantinopel-patriarkatet, Nikolas Papachristou, ble intervjuet:

«Det er ingen tvil om at besøket av Hans Hellighet den økumeniske patriark Bartolomeus til St. Volodymyrs land er en spesiell og viktig begivenhet. Det er allerede gått 13 år siden den økumeniske patriarkens forrige besøk til Ukraina, og i mellomtiden har Moderkirken i Konstantinopel overlevert Tomos om autokefali til den ortodokse kirken i Ukraina. Det er ikke bare spesielt, og ikke bare viktig, men jeg vil snarere si at dette besøket fremstår som en historisk begivenhet», sa patriarkens talsmann i et intervju med publikasjonen «Dukhivnyj front». (LB.ua, 2021b)

Artiklene fra disse nettavisene tok videre for seg ulike deler av programmet for besøket, som var med på å underbygge den positive innrammingen ved at patriarkens besøk ble knyttet til viktige og særlig betydningsfulle temaer. Blant annet nevnes at Bartolomeus hadde samtaler med Zelenskyj om krigen i Donbas og religionsmangfold i Ukraina, at patriarken la ned blomster ved minnesmerket for Holodomor²⁰ og minnesmerket over falne ukrainske soldater i den russisk-ukrainske krigen (TSN.ua, 2021a), og at han talte til veteraner og frivillige på et internasjonalt forum. Ifølge en artikkel i Ukrinform sa Bartolomeus følgende i sin tale til deltakerne på forumet:

«Vi minnes soldatene, de frivillige og legene som har beskyttet dette landet siden 2013. Og i dag, når vi anerkjenner og hedrer de som tjenestegjorde i [Ukrainas] væpnede styrker, minnes vi også de som ga det største offeret for sitt land og sin nasjon ... I dag sender Konstantinopel-kirken, som nå er en søsterkirke til den nyopprettede ortodokse kirke i Ukraina, sine velsignelser til deres historiske land», sa Bartolomeus under sin tale. (Ukrinform, 2021c)

Der oppslutningen om besøket ble beskrevet som minimal i de negativt vinklede artiklene, var innrammingen en ganske annen i nettavisene TSN.ua, LB.ua, Ukrinform og ikke minst 5.ua. For eksempel innledet TSN.ua en artikkel om gudstjenesten i St. Sofia-katedralen der Bartolomeus deltok 22. august, slik:

Søndag ble det avholdt en gudstjeneste i St. Sofia-katedralen i Kyiv som var åpen for alle, og der den økumeniske patriark Bartolomeus deltok. Folk fra hele Ukraina samlet seg i den anledning. [...] Mange kom seg ikke inn til gudstjenesten i tide, på grunn av kø. (TSN.ua, 2021b)

5.ua, som på den tiden var eid av tidligere president Petro Porosjenko, rammet inn den samme gudstjenesten, besøket generelt og ikke minst Porosjenko på en svært positiv måte, slik som her:

Flere tusen troende kom fra forskjellige regioner i Ukraina for å overvære den guddommelige liturgien i St. Sofia-katedralen i Kyiv, som ble ledet av den økumeniske patriark Bartolomeus og metropolitt av Kyiv og hele Ukraina, Epifanij. Mange hilste

²⁰ Holodomor er den ukrainske benevnelsen for den menneskeskapte sultkatastrofen i 1932–1933, der anslagsvis 3–4 millioner ukrainere sultet i hjel.

varmt den femte presidenten, lederen for partiet «Europeisk Solidaritet», Petro Porosjenko, som var til stede under arrangementet. Folk takket ham for hans innsats for å få Tomos om autokefali til den ortodokse kirke i Ukraina. (5.ua, 2021b)

Disse beskrivelsene av oppslutningen om gudstjenesten i St. Sofia-katedralen står i sterk kontrast til beskrivelsen som ble publisert i en artikkel på Raskolam.net, som opprinnelig ble publisert på bloggen Pravblog:

Etter TV-bildene fra patriark Bartolomeus' gudstjeneste i St. Sofia-katedralen i Kyiv å dømme, klarte ikke skismatikerne engang å samle 1000 troende, skriver Pravblog. De fleste av de fremmøtte var kledd i gule kapper. Dette er «bisperådet» og «prestene» til OKU. Vi vil minne om at Konstantinopel-patriarkatet sto overfor et lignende problem i går. En håndfull OKU-supportere kom til det høytidelige møtet med lederen for Fanar. (Raskolam.net, 2021b)

Videre er det en tydelig forskjell mellom de negativt og positivt vinklede mediene, ved at når artiklene inneholder intervjuer med tilfeldige intervjuobjekter, har de førstnevnte (112.ua og PNK.tv) utelukkende intervjuer med demonstranter som er kritiske til Bartolomeus' besøk, mens 5.ua og Ukrinform har intervjuer med folk som kom for å overvære patriarkens tilstedeværelse. Særlig 5.ua bruker slike intervjuer i en positiv innramming av besøket, som for eksempel her:

Oksana, en troende, mintes sin oldemor under bønnen. Hun har i dag på seg kjedet sitt, som den gamle oldemoren gjemte under Holodomor. Hun var redd for at hun ikke skulle klare å motstå å bytte det mot brød, for hun holdt håpet om å kle seg i det i et uavhengig Ukraina, høyere enn livet selv.

«Det er en lykke, og det vi trodde på, mens de sa nei, at det ikke blir noe Tomos, at det ikke ville være kanonisk. Vi trodde, ventet inderlig og var sikre på at det ville skje. I dag føler jeg en forbindelse til tidligere generasjoner og en veldig stor lykke», avslutter den troende Oksana Karpovets-Lysenko. (5.ua, 2021c)

Det er ikke kun beskrivelsene av oppslutningen om patriarkens besøk som nærmest var speilvendt i den negative og den positive innrammingen. Også beskrivelsene av demonstrasjonene mot besøket har motsatt fortegn. Der de negativt innrammede artiklene fremstilte demonstrasjonene som en massebevegelse av fredelige demonstranter, ble de samme demonstrasjonene trukket i tvil i de mer positivt vinklede artiklene. I tre av artiklene, publisert i TSN.ua og Ukrinform ble det hentydet at demonstrantene var betalte såkalte *titusjky*.²¹ TSN.ua omtalte demonstrantene slik:

Samtidig protesterte troende fra den ukrainsk-ortodokse kirken i Moskva-patriarkatet mot den økumeniske patriarkens besøk i Kyiv. Den russisk-ortodokse kirken har fortsatt

²¹ *Titusjky* er et begrep som henviser til betalte provokatører som gjerne går i sports- og hooli-ganklær, og som skaper uroligheter ved å blande seg med eller angripe fredelige demonstranter (Moore & Butorin, 2013). Begrepet ble dannet fra etternavnet til en *titusjka* ved navn Vadim Titusjko, som ble filmet da han angrep to journalister i Kyiv i mai 2013. Under Euromaidan-demonstrasjonene utgjorde *titusjky* kjernen av anti-maidan og pro-Janukovytsj-demonstrantene (Yekelchuk, 2020, s. 41).

ikke gjenopprettet båndene med Konstantinopel og anerkjenner ikke tildelingen av autokefali til den ortodokse kirken i Ukraina.

Lørdag ba de utenfor Verkhovna Rada og kalte Bartolomeus' ankomst en «innblanding i deres kirkesaker». De holdt portretter av metropolit Onufrij i hendene. De samme portrettene var i hendene på menn med atletisk kroppsbygning som i går sto på begge sider av veien der kortesjen til den økumeniske patriarken passerte. Politiet ba dem fjerne plakatene. De unge mennene og de troende fra Moskva-patriarkatet ønsket ikke å forklare grunnen til hvorfor de hadde samlet seg på veien fra flyplassen. Senere fikk TSN tilgang til en video som viser hvordan de mottar penger for å delta i aksjonen. (TSN.ua, 2021a)

Dette er en ganske annen beskrivelse av demonstrasjonen langs veien fra flyplassen enn den jeg henviste til over, som sto på trykk i 112.ua (112.ua, 2021i).

Diskusjon

Som gjennomgangen av avisartiklene viser, er innrammingen av patriarkens besøk til Ukraina vesensforskjellig i de ulike nettmediene. Det er et tydelig mønster at de tre nettstedene som publiserte flest artikler om besøket, altså 112.ua, PNK.tv og Raskolam.net, også publiserte hovedsakelig negativt vinklede artikler. Disse tre nettstedene refererte også oftest til andre nyhetsmedier, og da som regel til andre negativt vinklede nyhetsartikler. Nettavisen med desidert flest artikler (112.ua) henviste til TV-kanalen Persjyj Nezalezhnyj (PNK.tv) i nærmere halvparten av artiklene. Videre ble mange likelydende artikler publisert i både 112.ua og PNK.tv. Dette har antageligvis å gjøre med at PNK.tv ble opprettet som en fortsettelse av Taras Kozaks tre TV-kanaler, herunder 112 Ukraina, som ble stengt ned av ukrainske myndigheter i februar 2021.

De tre nyhetssidene som publiserte hovedsakelig negativt innrammede nyhetsartikler hadde enten bånd til partiet «Opposisjonsplattformen – For livet» (112.ua og PNK.tv) eller Den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) (Raskolam.net), og den klare negative innrammingen illustrerer hvordan «frame-oppbyggingen» (Hjavarð, 2015), altså interne redaksjonelle forhold og/eller press fra eksterne, gjør seg gjeldende i nyhetsdekningen av en spesifikk sak. Selv om utenomtekstlige forhold ikke inngår i dette datamaterialet, viser analysen en tydelig skjevhet i redaksjonelle valg av hvordan besøket ble dekket. Dette ser man blant annet i begreper som går igjen (OKU som skismatisk og ukanonisk, UOK-MP som kanonisk folkekirke), hendelser som omtales (massedemonstrasjoner mot besøket, forfølgelse av UOK-MP og okkupasjon av kirkebygg) og eksperter og intervjuobjekter som velges.

Dzjynsa tilhører typisk «frame-oppbygging», ved at eksterne aktører betaler for en viss innramming av en sak. Det er derfor ikke utenkelig at den negative innrammingen av Bartolomeus' besøk var knyttet til en bevisst bruk av medier for å fremme en spesifikk vinkling. Artiklene som fremmer en negativ innramming oppfyller flere av Sadivnychy og Sushkovas (2016, s. 22) seks kriterier for om en tekst er et bestillingsverk. Tekstene forsvare og fremmer interessene til én part (den ukrainsk-ortodokse

kirke (UOK-MP) og delvis den russisk-ortodokse kirke (ROK); PNK.tv, 112.ua, Raskolam.net og Znaj.ua publiserte helt eller nesten identisk innhold; ekspertene som uttalte seg støttet opp under den negative innrammingen; og tekstene kan sies å ha en uberettiget fremheving av Bartolomeus' og OKUs negative egenskaper, samtidig som UOK-MPs og ROKs positive egenskaper vektlegges.

I undersøkelser foretatt av det ukrainske instituttet for masseinformasjon, IMI, figurerte 112.ua og Znaj.ua blant ukrainske online-medier som publiserte mest *dzjynsa* (Kalasjnyk, 2019). Videre viste IMIs undersøkelse fra juli 2018 at 80 prosent av identifisert *dzjynsa* den måneden var knyttet til den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) og Viktor Medvedtsjuk (IMI, 2018).²²

Den mer positivt innrammede nyhetsvinklingen i 5.ua, Ukrinform, TSN.ua og LB.ua, inneholder også elementer av en skjev fremstilling, selv om det ikke er like iøynefallende som i de negativt innrammede. For eksempel ble demonstrasjonene mot besøket ikke nevnt i særlig grad, og når de ble nevnt var det gjerne med hentydninger om at demonstrantene var *titusjky* eller betalt av Moskva-patriarkatet. Vinklingen i disse artiklene var heller på oppslutningen om og viktigheten av besøket. Enkelte av artiklene fremhevet også negative egenskaper ved UOK-MP og ROK, selv om det ikke var et gjennomgående trekk ved dekningen.

Når det gjelder indikasjoner på *dzjynsa*, utmerker 5.ua seg i måten tidligere president Petro Porosjenko, eier av den samme kanalen på den tiden, ble fremstilt i et særlig positivt lys. I de 16 artiklene fra 5.ua som inngår i mitt datamateriale, ble Porosjenko nevnt hele åtte ganger, og da på en flatterende og positiv måte.

Situasjonen etter februar 2022

Analysen i denne artikkelen gir et innblikk i en tid som ikke lenger er, siden både det religiøse landskapet og medielandskapet i Ukraina har endret seg vesentlig siden sommeren 2021, og særlig etter 24. februar 2022. Jeg vil hevde at disse endringene har medført at Russland gradvis har mistet to av sine viktigste *soft power*-verktøy for å utøve innflytelse over nabolandet, nemlig den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) (Casanova, 2022, s. 229; Hovorun, 2022, s. 7) og flere ukrainske nyhetsmedier som aktivt formidlet prorussiske narrativ (Hurak & D'Anieri, 2020, s. 126; Yanchenko et al., 2023). I en krigssituasjon er det naturlig at det er særlig oppmerksomhet på å identifisere indre fiender, og det å gå i forbønn for patriarken i aggressorstaten eller å

²² Interessant nok ble de fleste *dzjynsa*-artiklene i juli 2018 som fremstilte den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) på en positiv måte, publisert av UNIAN, et nyhetsbyrå eid av Ihor Kolomojskyjs 1+1 Media Group, med 112.ua på en andreplass (IMI, 2018). UNIAN inngår ikke i dette datamaterialet, så jeg har ingen forutsetning for å si noe om hvordan Bartolomeus' besøk ble fremstilt der, og hvorvidt innrammingen skilte seg fra den mer positive innrammingen i TSN.ua, som også eies av 1+1 Media Group. Uansett gir undersøkelsen fra 2018 en indikasjon på at en nettavis' eierskap ikke nødvendigvis sier noe om hvilken type saker som promoterer gjennom *dzjynsa*.

ramme inn nyheter på en måte som videreformidler aggressorstatens retorikk, setter prinsipper om religions- og ytringsfrihet på prøve.

En konsekvens av Russlands angrepskrig mot Ukraina er derfor at pluralismen som har preget det religiøse livet og medielandskapet i Ukraina de siste tiårene, nå har endret karakter. Handlingsrommet til organisasjoner og medier som tidligere kunne fremme et prorussisk perspektiv er betraktelig innsnevret. Samtidig har prorussiske politikere, slik som Viktor Medvedtsjuk og Taras Kozak, rømt eller blitt sendt ut av Ukraina, og det er utenkelig at de vil få innflytelse over ukrainsk politikk igjen. Endringene som vi nå er vitne til er altså varige.

Samtidig er den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) i ferd med å miste kontrollen over hvordan kirken omtales og rammes inn i den offentlige diskursen i Ukraina. Undersøkelser utført av IMI har vist hvordan kirken har gått fra hovedsakelig å bli omtalt på en nøytral eller positiv måte før Russlands storinvasjon, til at over 80 prosent av all medieomtale etter februar 2022 har vært negativ (IMI, 2023). Særlig fikk UOK-MP mye negativ medieomtale i mars–april 2023, i forbindelse med at kirken ikke fikk fornyet leieavtalen av Grotteklosteret, eller Petsjerska Lavra, i Kyiv (Ukrinform, 2023).

Religiøse tradisjoner er imidlertid mer hardføre og varige enn populariteten til politikere og legitimiteten til medier som fremmer prorussiske narrativ. Den ukrainsk-ortodokse kirke (UOK-MP) vil antageligvis bestå, selv om kirkens innflytelse og støtte i befolkningen vil reduseres så lenge dens geistlige representanter ikke klarer å overbevise om at båndene til Moskva er brutt. For UOK-MP er dette en vanskelig balansegang mellom å søke mer autonomi samtidig som at de må unngå å bli sett på som skismatikere i den ortodokse verdensorden. UOK-MPs fremtid avhenger derfor i stor grad av hvordan hendelser, uttalelser og kontroversielle saker innrammes i ukrainske medier, og hvorvidt kirken klarer å snu den offentlige diskusjonen om kirkens plass i et Ukraina i krig.

Om artikkelen

Takk til Iryna Sabor og Natalja Ivanytsjuk for uvurderlig hjelp i oversettelsen av religiøse begreper.

Referanser

- Braun, V. & Victoria, C. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brik, T. & Casanova, J. (2021). Thirty years of religious pluralism in Ukraine. I M. Minakov, G. Kasianov & M. Rojansky (Red.), *From “the Ukraine” to Ukraine. A contemporary history, 1991–2021* (s. 249–282). Ibidem.
- Brüning, A. (2015). “Project Ukraine” under threat – Christian churches in Ukraine and their relations in 1991–2015. *The Journal of Eastern Christian Studies*, 67(1/2), 103–142. <https://doi.org/10.2143/JECS.67.1.3144284>
- Casanova, J. (1996). Religious denominationalism in Ukraine and its effects of Ukrainian-Russian relations. *The Harriman Review*, 9(1–2), 38–42.

- Casanova, J. (2022). The three Kyivan churches of Ukraine and the three Romes. *East/West: Journal of Ukrainian studies*, 9(1), 209–34. <https://doi.org/10.21226/ewjus714>
- Detektor UA. (u.ā.). *Sjabasj tserkovnykh propahandystiv UPTs MP: “Persyj Kozatskyj”, SPZh, Raskolam.net ta insji* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/9lXPObJGcRY>
- Dovzhenko, O. (2015). *Media after Maidan*. OpenDemocracy. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/media-in-ukraine-set-free-to-be-slaves/>
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57(1), 163–173. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00336.x>
- Guz, S. (2023, 3. mai). *The battle for journalistic freedom in wartime Ukraine*. OpenDemocracy. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraine-journalists-media-restrictions-self-censorship/>
- Hjarvard, S. (2015). Framing: Introduktion til et begreb og en klassisk tekst. *MedieKultur: Journal of Media and Communication Research*, 31(58), 104–114. <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v31i58.20026>
- Holub, O. P. (2016). *Mediakompas: putivnyk profesijnogo zjurnalista*. Kyiv. Sofija-A
- Holovenko, R. (2022, 15. desember). *Analiz bazovykh polozhen zakonny “Pro media” sjtsjodo onlajn-media*. Detektor Media. <https://detector.media/infospace/article/206006/2022-12-15-analiz-bazovykh-polozhen-zakonu-pro-media-shchodo-onlajn-media/>
- Hovorun, A. (2022). Russian church and Ukrainian war. *The Expository Times*, 134(2), 1–10. <https://doi.org/10.1177/00145246221119120>
- Hryhorska, N. (2021). *Zelenskyj vviv u diju sanktsiji proti kanaliv Persyj Nezalezjnyj i UkrLive*. NV.ua. <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/sprava-saakashvili-mzs-ukrajini-zaklikalo-povazhati-eksprezidenta-50205240.html>
- Hurak, I. & D’Anieri, P. (2020). The evolution of Russian political tactics in Ukraine. *Problems of Post-Communism*, 69(2), 121–32. <https://doi.org/10.1080/10758216.2020.1819162>
- IMI. (2018, 21. august). *UPTs (MP) ta Medvedtsjuk najbilsje “dzjynsuvaly” v internet-ZMI v lypni – doslidzhennja IMI*. <https://imi.org.ua/news/upts-mp-ta-medvedchuk-najbilshe-dzhynsuvaly-v-internet-zmi-v-lypni-doslidzhennja-imi-i21362>
- IMI. (2023, 18. april). *Vid komplimentiv do “vyhnannja bisiv”: medijna trajektorija UPTs moskovskoho patriarkhatu*. <https://imi.org.ua/monitorings/vid-komplimentiv-do-vygnannja-bisiv-medijna-trayektoriya-upts-moskovskogo-patriarkhatu-i52196>
- IMI. (u.ā.). *Media ownership*. <https://ukraine.mom-rsf.org/en/owners/>
- Kalasjnyk, P. (2019, 3. juli). *Doslidzhennja: lider z publikatsiji dzjynzy – saj telekanalu “112 Ukrajia”, jakyj rekamuje partiju Medvedtsjuka*. Hromadske. <https://hromadske.ua/posts/doslidzhennja-lider-z-publikaciyi-dzhynsi-sajt-telekanalu-112-ukrayina-yakij-reklamuye-partiyu-medvedchuka>
- Keleher, S. (1997). Orthodox rivalry in the twentieth century: Moscow versus Constantinople. *Religion, State and Society*, 25(2), 125–137. <https://doi.org/10.1080/09637499708431772>
- KIIS. (2021). *Pres-reliiz ta sviity. Relihijna samoidentifikatsija naseleennja i stavleennja do osnovnykh tserkov Ukrainy: Tsjerven 2021 roku*. <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1052&page=1>
- KIIS. (2022). *Pres-reliiz ta sviity. Dynamika relihijnoji samoidentifikatsiji naseleennja Ukrainy: rezultaty telefonnoho opytuvannja, provedenoho 6–20 lypnja 2022 roku*. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1129&page=5>
- Korbut, A. (2021). *Strengthening public interest in Ukraine’s media sector*. Chathamhouse. <https://www.chathamhouse.org/2021/04/strengthening-public-interest-ukraines-media-sector/about-author>
- Kormina, J. & Naumescu, V. (2020). A new ‘great schism’? Theopolitics of communion and canonical territory in the Orthodox church. *Anthropology Today*, 36(1), 7–11. <https://doi.org/10.1111/1467-8322.12551>
- Krawchuk, A. (2022). Narrating the war theologically: Does Russian orthodoxy have a future in Ukraine? *Canadian Slavonic Papers*, 64(2–3), 173–89. <https://doi.org/10.1080/00085006.2022.2107836>
- KyivPost. (2021, 26. juli). Kolomoisky’s 1+1 Media Group to broadcast films, shows in original language. *KyivPost*. <https://www.kyivpost.com/post/7927>
- Lyhachova, N. (2015, 20. april). *MediaOBOZ ili mediaAVANGARD? Mediasapiens*. <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/13071/2015-04-20-medyaoboz-lyly-medyaavangard/>
- Mitrokhin, N. (2010). Orthodoxy in Ukrainian political life 2004–2009. *Religion, State and Society*, 38(3), 229–251. <https://doi.org/10.1080/09637494.2010.499281>
- MOM. (2016). 1+1 Media. *Media Ownership Monitor Ukraine*. <https://ukraine.mom-rsf.org/en/owners/companies/detail/company/company/show/1-1-media/>
- Moore, K. & Butorin, P. (2013, 4. desember). *From Maidan to Berkut: A Ukraine protest glossary*. Radio Free Europe. <https://www.rferl.org/a/ukraine-protest-glossary-euromaydan/25190085.html>

- Naumescu, V. (2006). Religious pluralism and the imagined orthodoxy of Western Ukraine. I C. M. Hann & the «Civil Religion» group (Red.), *The postsocialist religious question. Faith and power in Central Asia and East-Central Europe* (s. 241–268). Lit Verlag.
- Naumescu, V. (2010). Encompassing religious plurality: The orthodox imaginary of Ukraine. I P. D’Anieri (red.), *Orange revolution and aftermath. Mobilization, apathy, and the state in Ukraine* (s. 249–299). Woodrow Wilson Center Press / John Hopkins University Press.
- Osadchuk, R. & Aleksejeva, N. (2019). *Inauthentic Facebook pages amplified top Ukrainian news aggregators*. Medium. <https://medium.com/dfrlab/inauthentic-facebook-pages-amplified-top-ukrainian-news-aggregators-e313afdd3599>
- Rating. (2021). *Suspilno-politytsjni nastroji naselemnja (23–25 lytnja 2021)*. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_nastroeniya_naseleniya_23-25_ilyulya_2021.html?fbclid=IwAR1yra99iAtbFOArabajnoD1b_EcAKsZpUQ7dMYlvOfBt1YWbYxoni9-vsM
- Romanyuk, R. & Kravets, R. (2022, 27. januar). Podviyne zjyttja Kolomojskoho. Jak oligarkh “pisjov” z polityki, ale dopomahaje Zelenskomu. *Ukrajinska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/01/27/7321830/>
- Sadivnychyj, V. & Sushkova, O. (2016). “Dzjynza” jak etytsjna problema mistsevoji zjurnalistyky. *Informatsiine suspilstvo*, 23, 20–24.
- Shabanova, Y. (2022, 21. november). *How the Ukrainian media landscape has changed after February 24?* Betterplace Lab. <https://www.betterplace-lab.org/en/wie-sich-die-ukrainische-medienlandschaft-nach-dem-24-februar-ver%C3%A4ndert-hat>
- Shestopalets, D. (2019). Church and state in Ukraine after the Euromaidan: President Poroshenko’s discourse on religion, 2014–2018. *Politics and Religion*, 13(1), 150–79. <https://doi.org/10.1017/S1755048319000221>
- Solik, M. & Baar, V. (2019). The Russian Orthodox Church: An effective religious instrument of Russia’s “soft” power abroad. The case study of Moldova. *Orbis Scholae*. https://doi.org/10.14712/1803-8220/9_2019
- Stordalen, T. (2012). Kanon og kanonisk kommentar. *Teologisk Tidsskrift*, 1(2), 124–35.
- Tonoyan, L. S. & Payne, D. P. (2010). The visit of Patriarch Kirill to Ukraina in 2009 and its significance in Ukraine’s political and religious life. *Religion, State and Society*, 38(3), 253–264. <https://doi.org/10.1080/09637494.2010.499283>
- Texty.org.ua. (2019, 20. juli). *Vidisjenko Andrij*. <https://texty.org.ua/d/socio/person/vidishenko-andrii/>
- Tymczuk, A. (2002). Religiøse motsetninger i Ukraina. *Nordisk Øst-Forum*, 6(1), 65–80.
- Ukrainas ministerråd. (2022). *Proekt Zakonu pro media*. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353
- Ukrainas ministerråd. (2023). *Proekt Zakonu pro vnesennja zmin do dejakjkh zakoniv Ukrajiny sjtsjodo dijalnosti v Ukrajini relihiijnjkh orhanizatsij*. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=75491
- Ukrainas statstjeneste for etnopolitikk og samvittighetsfrihet. (2023). *Vysnovok relihijeznavstjoji ekspertyzy Statutu pro upravlinnja Ukrajinskoji Pravoslavnoji Tserkvy na najavnist tserkovno-kanonitsjnogo zvezazku z Moskovskym patriarkhatom*. <https://dess.gov.ua/vysnovok-relihijeznavchoi-ekspertyzy-statutu-pro-upravlinnia-upc/>
- Ukrinform. (2023, 10. mars). *Dohovir pro orendu z UPTs MP rozirvaly tsjerez porusjennja umov korestuvannja derzjmajnom – Tkatsjenko*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3680924-dogovir-pro-orendu-z-upc-mp-rozirvali-cerez-porusenna-umov-koristuvanna-derzjmajnom-tkacenko.html>
- Yanchenko, K., Shestopalova, A., von Nordheim, G. & Kleinen-von Königslöw, K. (2023). “Repressed opposition media” or “tools of hybrid warfare”? Negotiating the boundaries of legitimate journalism in Ukraine prior to Russia’s full-scale invasion. *The International Journal of Press/Politics*. <https://doi.org/10.1177/19401612231167791>
- Yekelchuk, S. (2020). The ideological park: How the tsar’s garden in Kyiv became a modern political space. I T. Lahusen & S. Schahadat (Red.), *Postsocialist Landscapes: Real and Imaginary Spaces from Stalinstdad to Pyongyang* (Vol. 230). Transcript Verlag.
- Wanner, C. (2014a). “Fraternal” nations and challenges to sovereignty in Ukraine: The politics of linguistic and religious ties. *American Ethnologist*, 41(3), 427–439.
- Wanner, C. (2014b). Missionaries and pluralism: How the law changed the religious landscape in Ukraine. I L. M. L. Z. Onyshkevych & M. G. Rewakowicz (Red.), *Contemporary Ukraine on the cultural map of Europe* (s. 89–100). Taylor & Francis.
- Zakharchenko, A. & Zakharchenko, O. (2021). The influence of the “Tomos narrative” as a part of the Ukrainian national and strategic narrative. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 1, 163–78.

Avisartikler

- 112.ua (2021a, 20. august). Zjuravskij: SSJA ne vdstsja zakripty zovnisnje upravlinnja v tserkovnykh spravakh Ukrainy. ua.112ua.tv/suspilstvo/zhuravskiy-ssha-ne-vdstsia-zakripty-zovnishnie-upravlinnia-v-tserkovnykh-spravakh-ukrainy-588722.html
- 112.ua (2021b, 14. august). Konstanynopolska patriarkhija ne smila stavyty pid sumniv vynjatkovy prava RPTs na terytoriji Ukrainy: Vidisjenko pro sprovokanyj tserkovnyj rozkol v ukrainskomu suspilstvi. ua.112ua.tv/suspilstvo/onstantynopolska-patriarkhiia-ne-smila-stavyty-pid-sumniv-vyniatkovi-prava-rpts-na-terytorii-ukrainy-vidishenko-pro-sprovokovanyi-tserkovnyi-rozkol-v-ukrainskomu-suspilstvi-587916.html
- 112.ua (2021c, 21. august). Varfolomij veze do Ukrainy vijnu. Hanebna dlja pravda pro rozkol tserkvy v sensatsijnomu rozsliduvanni na telekanali SPAC. ua.112ua.tv/suspilstvo/varfolomii-veze-v-ukrainu-viinu-hanebna-dlia-ukrainskoi-vlady-pravda-pro-rozkol-tserkvy-v-sensatsiinomu-rozsliduvanni-na-telekanali-spas-588718.html
- 112.ua (2020, 22. desember). Patriarkh Varfolomij pryjde ne dlja toho, sjtsjob sjtsjos daty Ukraini, a sjtsjob sjtsjos vzjaty z nej, – Blazhennisij Mytropolyt Onyfrij. ua.112ua.tv/polityka/patriarkh-varfolomii-pryide-ne-dlia-toho-shchob-shchos-daty-ukraini-a-shchob-shchos-vziaty-z-nei--blazhennishyi-mytropolyt-onufrii-562059.html
- 112.ua (2021d, 20. august). Tolotsjko: Patriarkh Varfolomij zakonservuvav rozkol pravoslavja v Ukraini. ua.112ua.tv/suspilstvo/tolochko-patriarkh-varfolomii-zakonservuvav-rozkol-pravoslavja-v-ukraini-588740.html
- 112.ua (2021e, 21. august). Dyskryminiatsija bahatomiljonnoi pastvy kanonitsjnoji UPTs prodovzjysja doty, poky Zelenskyj zalysjajetsja pry vladi. ua.112ua.tv/mnenie/dyskryminatsiia-bahatomilionnoi-pastvy-kanonichnoi-upts-prodovzhatsia-do-tykh-pir-poky-zelenskyi-zalyshaietsia-pry-vladi-588769.html
- 112.ua (2021f, 25. august). Otrymannja Fanarom tserkovnoi vlasnosti v Ukraini zalezjyt vid rezultativ vizytu Zelenskoho do Vasjynhtona? ua.112ua.tv/mnenie/otrymannia-fanarom-tserkovnoi-vlasnosti-v-ukraini-zalezhyt-vid-rezultativ-vizytu-zelenskoho-do-vashynhtona-589241.html
- 112.ua (2021g, 20. august). Telizhenko: SSJA sljakhom relihijnoho podilu khotsjut posylyty svij vplyv v Ukraini. ua.112ua.tv/suspilstvo/telizhenko-ssha-shliakhom-relihiinoho-podilu-khochut-posylyty-svii-vplyv-v-ukraini-588728.html
- 112.ua (2021h, 16. august). Virjany Ukrainy provely masovi aktsiji proty pryjzdu patriarkha Varfolomija. ua.112ua.tv/suspilstvo/viruiuchi-ukrainy-provely-masovi-aktsii-proty-pryizdu-patriarkha-varfolomiia-video-588125.html
- 112.ua (2021i, 20. august). Varfolomij prybuv do Ukrainy: Krajina zustrila patriarkha masovymy protestamy. ua.112ua.tv/suspilstvo/varfolomii-prybuv-v-ukrainu-kraina-zustrila-patriarkha-masovymy-protestamy-588744.html
- 112.ua (2021j, 20. august). U ZMI zjavylosja video masovykh protestiv do pryjzdu patriarkha Varfolomija do Ukrainy. ua.112ua.tv/suspilstvo/u-zmi-ziavylosia-video-masovykh-protestiv-do-pryizdu-patriarkha-varfolomiia-v-ukrainu-588610.html
- 112.ua (2021k, 21. august). Urotsjystu zustritsj patriarkha Varfolomija vidvidala zjmenka virjan “PTsU”. ua.112ua.tv/mnenie/urochystu-zustrich-patriarkha-varfolomiia-vidvidala-zhmenka-virian-ptsu-588813.html
- 5.ua (2021a, 6. mai). PTsU vze potsjala hotuvatsja do vizytu Patriarkha Varfolomija na 30 ritsjnytsju Nezalezhnosti – Epifanij. 5.ua/suspilstvo/ptsu-vzhe-pochala-hotuvatsia-do-vizytu-patriarkha-varfolomiia-na-30-richnytsiu-nezalezhnosti-epifanii-243802.html
- 5.ua (2021b, 22. august). Virjany z usijej Ukrainy harjatsje pryvitaly Porosjenka na liturhiji z Varfolomijem. 5.ua/polityka/viriany-z-usiiei-ukrainy-hariache-pryvitaly-poroshenka-na-liturhii-z-varfolomiiem-252739.html
- 5.ua (2021c, 21. august). Patriarkh Varfolomij prybuv do Ukrainu ta vzjav utsjast v podjatsjnij molytvi: sjtsjo planuje robyty dali. <https://www.5.ua/suspilstvo/patriarkh-varfolomii-prybuv-do-ukrainy-ta-vziav-uchast-v-podiachnii-molytvi-shcho-planuie-robyty-dali-siuzhet-252710.html>
- LB.ua (2021a, 26. august). Pidsumky vizytu patriarkha Varfolomija: heopolitytsjni modeli pravoslavja, navernennja Zelenskoho ta psykhohitsjni komplekxy RPTs. lb.ua/society/2021/08/26/492499_pidsumki_vizitu_patriarha.html

- LB.ua (2021b, 20. august). U Vselenskomu patriarkhati vvazajut vizyt Varfolomija do Kyjeva istorytsjnoju podijeju. lb.ua/society/2021/08/20/492174_vselenskomu_patriarkhati_vvazhayut.html
- PNK.ua (2021a, 20. august). Protoijerej Nosenko: Vizyt Patriarkha Varfolomija ne nese myr v Ukrainu, a nese podalsjij podil i zahostrennja relihijnoji sytuatsiji. pnk.tv/news/ludyna/protoirei_nosenko_vizyt_patriarkha_varfolomiia_ne_nese_myr_v_ukrainu_a_nese_podalshyi_podil_i_zahostrennia_relihiinoi_sytuatsii_1014066
- PNK.ua (2021b, 17. august). Ijeromonakh Maksymenko nadav tsjerhovi dokazy brekhni ta lytsemirstva Konstantynopolskoho Patriarkha Varfolomija. pnk.tv/blogs/iieromonakh_maksymenko_nadav_cherhovi_dokazy_brekhni_i_lytsemirstva_konstantynopolskoho_patriarkha_varfolomiia_1013636
- PNK.ua (2021c, 21. august). Dyskryminiatsija bahatomiljonnoji pastvy kanonitsjnoji UPTs prodovzjytsja doty, poky Zelenskyj zalysjajetsja pry vladi. pnk.tv/blogs/dyskryminatsiia_bahatomilionnoi_pastvy_kanonichnoi_upts_prodovzhytsia_doty_poky_zelenskyi_zalyshaetsia_pry_vladi_1014114
- PNK.ua (2020, 28. desember). Vizyt Varfolomija v Ukrainu sprovokuje protystojannja na relihijnomu grunti, – upravpravamy UPTs mytropolyt Antonij. pnk.tv/news/ludyna/vizyt_varfolomiia_v_ukrainu_sprovokuie_protystoiannia_na_relihiinomu_grunti_upravpravamy_upt_s_mytropolyt_antonii_991494
- PNK.ua (2021d, 20. august). Tolotsjko: Patriarkh Varfolomij zakonservuvav rozkol pravoslavia v Ukraini. pnk.tv/news/ludyna/petro_tolochko_patriarkh_varfolomii_zakonservuvav_rozkol_pavoslavia_v_ukraini_1014083
- PNK.ua (2021e, 20. august). U ZMI zjavylosja video masovykh protestiv do pryjzdu patriarkha Varfolomija v Ukrainu. pnk.tv/news/ludyna/u_zmi_ziavylosia_video_masovykh_protestiv_do_pryjzdu_patriarkha_varfolomiia_v_ukrainu_1013958
- PNK.ua (2021f, 21. august). Urotsjystu zustritsj patriarkha Varfolomija vidvidala zjmenka virjan “PTsU”. pnk.tv/blogs/urochystu_zustrich_patriarkha_varfolomiia_vidvidala_zhmenka_virian_ptsu_1014138
- Raskolam.net (2021a, 20. august). U Kyjevi patriarkha Varfolomija okhonorjatytmut predstavnyky amerykanskykh spetssluzjb. raskolam.net/ua/41571-u-kyevi-patriarha-varfolomiya-ohoronyatimut-predstavniki-amerykanskih-specsluzhb
- Raskolam.net (2021b, 23. august). Visyt Varfolomeja do rozkolnykiv pokazuje, sjtsjo vin jde do sljakhu rozkolu i ne bazjaje pokajatsja, – serbskyj ekspert. raskolam.net/ua/41684-vizit-varfolomeja-do-rozkolnykiv-pokazue-shho-vin-jde-po-shlyahu-rozroku-i-ne-bazhae-pokayatisya-serbskij-ekspert
- TSN.ua (2021a, 21. august). Pelyustky trojand ta proplatsjeni mitynhy: jak u Kyjevi zustritsjajut Vselensko-ho Patriarkha Varfolomija. tsn.ua/exclusive/pelyustki-troyand-ta-proplacheni-mitingi-yak-u-kyjevi-zustrichayut-vselenskogo-patriarha-varfolomiya-1851226.html
- TSN.ua (2021b, 22. august). Liturhija prosto neba ta nezaplanovana molytva: jak vidbuvalosja bohosluzjinnja za utsjastju Veselenskoho Patriarkha Varfolomija. tsn.ua/exclusive/liturgiya-prosto-neba-ta-nezaplanovana-molitva-yak-vidbuvalosja-bogosluzhinnya-za-uchastju-vselenskogo-patriarha-varfolomiya-1851601.html
- Ukrinform (2021a, 22. august). Vizyt Varfolomija: den druhyj. ukrinform.ua/rubric-society/3302330-vizit-varfolomia-den-drugij.html
- Ukrinform (2021b, 19. august). Pro sjtsjo patriarkh Varfolomij hovoryv iz patriarkhom Moskovskym u Kyjevi 2008 roku. ukrinform.ua/rubric-society/3300354-pro-so-patriarh-varfolomij-govoriv-iz-patriarkhom-moskovskim-u-kyevi-2008-roku.html
- Ukrinform (2021c, 22. august). Varfolomij na forumi “Ukraina 30” zjadav pro zahyblykh v ATO/OOS vijskovykh i likariv. ukrinform.ua/rubric-society/3302354-varfolomij-na-forumi-ukraina-30-zgadav-pro-zagiblih-v-atoos-vijskovih-i-likariv.html
- Znaj.ua (2021, 17. august). “Knjaz Volodymyr objednav khresjtsjennjam – Varfolomij rozdiljaje Tomosom!”: viryjtsji vystupyly proty pryjzdy Patriarkha Varforlomija do Kyjeva. life.znaj.ua/396414-knyaz-volodimir-ob-yednav-hreshchennyam-varfolomiy-rozdilyaye-tomosom-viruyuchi-vistupili-proti-prijzdu-patriarha-varfolomiya-do-kyjeva